

Biografisk text från 1912

Äventyraren

S. A.

Duse

Biografi:
Äventyraren S. A. Duse.
Återutgivning av text från 1912

av S. A. Duse

Redaktör Mikael Jägerbrand

ISBN 978-91-7757-656-3

Copyright © 2020 Mikael Jägerbrand / Virvelvind Förlag, Lysekil.

Den här e-boken ges ut av E-boksbiblioteket Förlag (imprint)

Mer info: www.e-boksbiblioteket.se

Förord

I den här e-boken får du en kort skildring av hur man firade jul under den första svenska expeditionen till Antarktis 1901.

Den svenske militären Samuel August Duse var en av medlemmarna på färden ombord på båten Antarctic.

Fartyget sjönk senare vilket gjorde att hela den svenska expeditionen blev strandade i kylan i Antarktis.

Äventyraren Duse skildrade hela det här äventyret i boken "Bland pingviner och sälar" som kom 1905.

Den här texten skrevs bara några månader innan S. A. Duse slog igenom stort som deckarförfattare med sin detektivroman "Stilettkappen". Det här blev startskottet till den första svenska deckarvågen.

Duse kallades för "den svenske Arthur Conan Doyle" och skrev 13 böcker och 100-tals noveller om privatdetektiven Leo Carrington.

Eftersom den här texten skrevs i början av 1900-talet så innehåller den mått, ord och personer som inte är så bekanta i dag. Därför har vi kompletterat originaltexten med en kortfattad ordlista.

Ett julminne från Södra Ishafvet

Den här texten publicerades ursprungligen år 1912 i tidningen »Svea» med titeln »Ett julminne från Södra Ishafvet». Författare till texten är S. A. Duse (1873–1933).

Någon gång händer det, då jag sitter i mitt fridfulla hvardagslugn, att jag tar fram min lilla nedoljade och sotiga dagbok från den tid under svenska sydpolsexpeditionen, då vi med gamla "Antarctic" förgäfvades sökte tränga genom den obevekliga packisen för att afhämta öfvervintrarna vid Snow Hill. — Den kritiska tid som följde efter katastrofen, då fartyget krossades och sjönk, skulle bli så pröfvande hård i synnerhet för oss tre, som fingo stanna kvar på den lilla strandremsan i Hoppets vik för att i vår mörka, trånga stenhydda möta en antarktisk vinters köld och umbäranden.

Medan jag bläddrar igenom den gamla dagbokena välkända blad, dyka åter minnena upp, minnen som här i ensamheten få förunderligt vemodiga färger, då de passera i en lång raf af skiftande bilder.

Sida efter sida läser jag de korta fragmentariska anteckningarna, och bilderna nedifrån isarna träda åter för min syn. De komma som gamla sagor, framtröllade ur tystnaden, men liffullt lekande och åter

eggande min håg mot äfventyret och det okända, som ständigt lockar med samma underbara makt.

Jag stannar i min läsning vid den dagbokssida, öfver hvilken står: ”Den 24 december 1902.”

Tre jular efter hvarandra tillbragte jag på hafvet. Den första på vägen mot det stora islandet, då hjärtat ännu var fullt af glada förhoppningar, då man lefde i spänd väntan på det nya och underbara och ännu drömde om stora framgångar. Den sista ombord på en atlanterångare, då vi som skeppsbrutna voro på väg till hemlandet, sedan de sagolika äfventyren slutats, och vi lämnat vår gamla, bepröfvade skuta i dess våta graf.

Den andra julen i ordningen, den som den uppslagna dagboksidan anger, var i och för sig så enkel och anspråkslös, som väl en jul ofta är det inom trånga fartygsväggar bland män, som hafvet skiljer från fosterjord och hem. Men vid denna jul äro förknippade sådana minnen, att jag ännu i dag med vemod låter tanken dröja vid den.

Men huru skall jag kunna klä dessa minnen i ord, så att de förstås af människor, som aldrig känt tjusningen af att gå mot dunklet och ovissheten, af att låta lockande drömmar rycka sig bort, och som därför heller aldrig kunnat känna den förstelnade bitterheten, då man ser hoppet gäckadt och drömmen besvikan.

De få ord, jag fann i dagboken, voro nedskrifna i den tysta julnattens enslighet efter slutad fest på gamla ”Antarctic” — den sista jul, då hon var med. Där stod blott: ”Den dystraste jul jag haft. Det var pinsamt att se de fåfänga ansträngningarna att få julstämning och glädje till stånd. Hvad skall nu följa, och hvad skall nästa år föra med sig?”

Icke ett ord hade jag skrifvit om detaljerna af denna julafton, icke en antydning om, hur kvällen förrann. Men jag minnes ändå allt, som

vore det i går. Jag minnes, huru vi, hejdade af isen i vårt framträngande söderut, måste stanna i det isblockerade sundet för att där låta julen passera, innan tre af oss skulle skiljas från de andra för att våga ett sista försök att öfver land nå de öfvervintraade där nere.

Sällan hade väl en jul väntats med så många trygga förhoppningar, och sällan hade väl ock alla förhoppningar så hastigt och oväntadt grusats.

Jag ser dem ännu, de käcka gossarna, när de mot aftonen så småningom samlades i gunrummet med en sällspord betänksamhet i de väderbitna ansiktena. Det fanns icke samma glada sorglöshet, som präglat vår förra jul, och något visst högtidligt hade smugit sig öfver en hvar.

Den flammande solnedgången sände icke längre sin eld genom skejlejtens rutor, och kyliga, blåaktiga skuggor bebådade kvällens ankomst. Det enkla julbordet var denna gång icke smyckadt till fest, och inga öfverraskningar väntade dem, som samlades där omkring, men några julljus brunno dock här och hvar, och i taklampan prunkade gröna boklöfskvistar — sällsynta gäster på Södra Ishafvet. Ingen julstämning var utgifven, och inga skämtsamma verser lästes heller upp. Endast styrmannen, hvilkens poetiska ådra emellanåt flödade, hade tyst stuckit en rimmad julhälsning i skepparens hand.

Alla stolar hade tagits fram ur hytter och skans, och snart voro vi placerade rundt det långa bordet, där ett visst antal cigarrer delades ut af det knappa förrådet, och punschglasen fylldes.

Det var tryckande stelt i början, och när skålen höjdes för det mål, vi hittills förfelat, och för kamraterna vid Snow Hill i det ödsliga vinterhuset, där julen kanske i samma stund firades, och tankarna säkerligen voro hos oss, som redan bort bringa hjälp och undsättning

— när det framhölls, hur vi önskat fira denna jul, om ej ett oblidt öde hindrat oss, och hur vi alla drömt oss denna afton — då var det nästan som om en stämning af undergifvenhet kommit med i allvaret.

Småningom blef det dock litet mera fritt i samlngen. Punschens upplifvande förmåga gjorde sig gällande, och snart hörde man gamla välkända sjömansvitsar, om ock till en början drog sina lättaste och gladaste historier, och Larsen — skepparen gaf honom icke efter, när det gällde gamla bedrifter. En af de andra spelade oförtröttadt sitt dragspel, omväxlande med att grammofonen med nötta nålar och nästan utslitna skifvor gnisslade sina enformiga nummer.

Icke skulle motgångar skrämja sängen på flykten och jaga munterheten och leendet bort — men leendet var ofta tungt, och bitterheten skar genom skämtet. Ty aldrig förr under denna färd, som dock varit så famlande osäker och redan bjudit på så många misräkningar, hade vi känt besvikelsen så gripande djup som just denna afton, den vi drömt oss helt annorlunda.

Rätt länge sutto vi där, och först sent bröts laget, då hvar och en med ett trofast handslag, som sade mer än ord, gick att koja och för en stund glömma grubblerierna på framtiden.

När det åter blifvit tyst och mörkt kom det för första gången under denna färd öfver mig en ensamhetskänsla, från hvilken jag förgäfves sökte frigöra mig. Jag gick upp på det gamla, af ålder buktade däck, där man under långa månader gått och släpat sina tunga, vinterklädda fötter. Och här kunde jag, ostörd af den tysta nattvakten ge tankarna fria och lyssna till julnattens sällsamma röst.

Stillheten tycktes hvila öfver isarna, och det stelnade, blekgröna och vitblå hafvet föreföll mig färgglöst matt med det svaga silfver-skimmer, som ströddes ut från stjärnlösa höjder. I detta skimmer såg

jag den eviga landisen, snöhöljd och stiglös sträcka sitt hvita bårtäcke bort mot de glänsande fjälltopparna. Men inne i vikarna härskade skuggor och mörker, de kalla och döda vintrarnas mörker, som de bleka stjärnorna ej förmådde skingra.

Tung var stillheten, den djupa, underbara stillheten hos julnatten, och förlamande tung känslan af isarnas öfvermakt. Lutad mot relingen lät jag mina ögon speja ut i den ljusa nattrymden, och jag greps af en obetvingligt stark och lidelsefull längtan bort från det tränga och isfjättrade skeppet —

Då mindes jag, att jag nästan stod inför afskedet. Endast några dagar till skulle jag trampa detta däck. Jag var ju en af de tre, som skulle göra försöket att — med den bristfälliga utrustning, som här stod till buds — tränga fram öfver det okända islandet ned till den isolerade vinterstationens undsättning.

Med en förunderlig frihetskänsla, som vidgade mitt bröst, kom det i detta ögonblick för mig, att jag snart skulle gå till mötes andra öden, ovissa och äfventyrliga. — Men jag anade icke då, att vi skulle misslyckas, att vi tre skulle lämnas kvar som vrakspillror på vår landstigningsplats för att kämpa igenom en lång, glädjelös öfvervinterings enformiga och mörka månader. Jag anade icke heller, att jag aldrig mer skulle återse vår gamla skuta, som snart hade utkämpat sin sista strid med isarna.

*

Till fosterjorden, till hem och härd sände mitt hjärta sin tysta hälsning i den stilla julnatten —

En svag fläkt af den isande nattvinden kom med ett förunderligt sus genom riggen, och i de gamla slitna seglens dunkel suckade det tungt och sorgset — —

Fakta: Författaren S. A. Duse

Namn: Samuel August Duse.

Född: 2 augusti 1873, Stockholm.

Död: 9 februari 1933, Stockholm.

Föräldrar: kammarjunkare Carl Patrik Teodard Duse och Anna Matilda Forssberg.

Engelskspråkiga deckare är fyllda av just... privatdeckare, medan svenska nästan bara har poliser i huvudrollerna.

Men när den första svenska deckarvågen började år 1913 så var det en privatdetektiv i huvudrollen: Leo Carrington. Denne driver en kombinerad advokat- och detektivbyrå, är en mästare i förklädnad, ekonomiskt oberoende och är så bra på att lösa brott att polisen ofta låter honom ta hand om svårlösta brottsutredningar.

Detektiven Carrington skapades av en av svensk kulturs mest spännande personligheter, Samuel August Duse.

Han började sin karriär inom militären och var yrkesofficer inom Svea artilleriregemente.

Men det var som äventyrare han första gången skapade rubriker. Han deltog i den svenska Antarktisexpeditionen 1901-1904 som me-

teorolog och kartograf. Han tillbringade en mycket tuff vinter i Hop-pets vik i Sydpolshavet, en av de svåraste som några forskare upplevt. Han skrev ner sina upplevelser i boken "Bland pingviner och sälar" vilket gjorde honom berömd i hela landet.

Under de följande åren skrev han flera pjäser men gled sakta men säkert över till berättelser om äventyr och brott. Ofta skrev han under pseudonymen Sam Sellén.

År 1913 publicerades hans första Leo Carrington-deckare, "Stilett-käppen", som blev en stor succé. Inspirationen till Leo Carrington är hämtad från Sherlock Holmes, något som inte minst märks i slutet av böckerna då deckaren presenterar alla ledtrådar och pekar ut en mördare.

Framgången gjorde att "S. A. Duse" på egen hand skapade den första svenska deckarvågen. I snabb följd kom böckerna "Det nattliga äventyret" (1914), "Spader kung" (1915), "Doktor Smirnos dagbok" (1917), "De fyra klöveressen" (1918), "Cobra-mysteriet" (1919), "Antisemiten" (1921), "Nattens gåta" (1922), "Leo Carringtons dubbelgångare" (1923), "Hemligheten" (1924), "Fallet Dagmar" (1925), "Skuggan" (1926), "Pistolskottet" (1928) och "Zuleikas hämnd" (1929).

Böckerna gavs ut i upplaga efter upplaga och spreds över hela världen med översättningar till ett dussintal språk.

Trots att han led av svåra smärtor efter skador under vintern vid Sydpolen var Duse flitig skribent, föreläsare och aktiv i olika sällskap. Han var också en uppmärksam målare och skulptör.

Den svenske deckarförfattaren avled i februari 1933 och ligger begravd på Norra Begravningsplatsen i Stockholm.

Samuel August Duse.

Viktiga ord och personer

Larsen, Carl Anton.

[1860–1924] Norsk sjökaptan och valfångare. Var kaptan på den första svenska expeditionen till Antarktis 1901–1903. Grundade valfångstationen i Grytviken på Sydgeorgien vilket blev startskottet på en mycket omfattande valfångst.

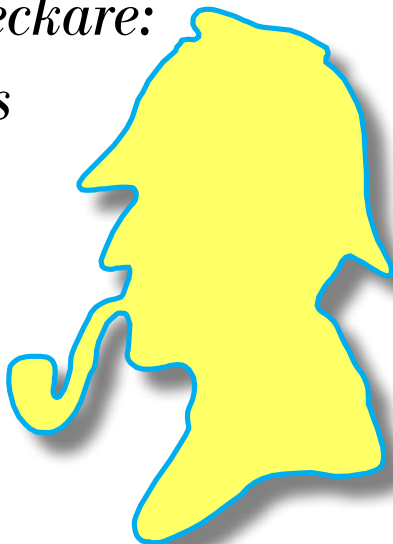
Skejlejt.

Svensk stavning av ordet "skylight". Ordet användes i sjöfarten om luckor med fönsterglas eller galler.

*Om du gillade den här e-boken
så kolla in våra deckare:*

- *Sherlock Holmes*
- *Filip Collin*
- *Leo Carring*
- *Asbjörn Krag*
- *Auguste Dupin*
- *Dick Donovan*

Mer info: www.klassiskadeckare.se